

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

CHEMIA ORGANICZNA - ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

Uwaga! Niektóre reakcje mogą się powtarzać (łączy ze sobą różne typy związków chemicznych) – będą one oznaczone tymi samymi numerami oraz jaśniejszym kolorem. W spisie nie uwzględniono wszystkich reakcji charakterystycznych – należy je bezwzględnie przejrzeć przed maturą.

WĘGLOWODORY ALIFATYCZNE

1) Spalanie całkowite: Węglowodór + Tlen → Tlenek węgla(IV) + Woda

2) Spalanie niecałkowite 1: Węglowodór + Tlen → Tlenek węgla(II) + Woda

3) Spalanie niecałkowite 2: Węglowodór + Tlen → Węgiel + Woda

4) Substytucja rodnikowa:

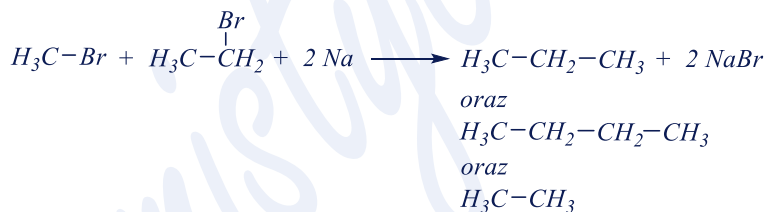
Alkan + Halogen ($X_2 = Br_2/Cl_2$) $\xrightarrow{\text{światło}}$ Monohalogenopochodna alkanu + HX

5) Reakcja Wurtza: Monohalogenopochodna + Sód → Węglowodór + Sól

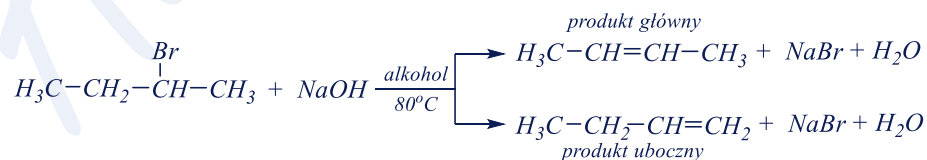
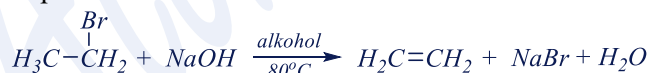

Reakcja mieszana:

6) Eliminacja 1 (Według reguły Zajcewa):

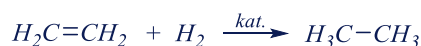
Monohalogenopochodna + Zasada $\xrightarrow{\text{alkohol, Temp.}}$ Alken + Sól + Woda

7) Eliminacja 2: Dihalogenopochodna + Cynk → Alken + Sól

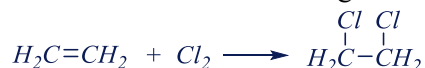

8) Addycja elektrofilowa wodoru do alkenów: Alken + Wodór $\xrightarrow{\text{kat.}}$ Alkan

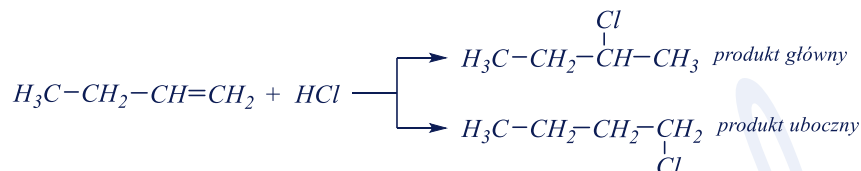
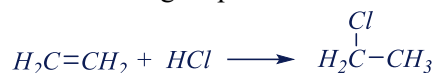
ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

9) Addycja elektrofilowa halogenu do alkenów: Alken + Halogen → Dihalogenopochodna alkanu

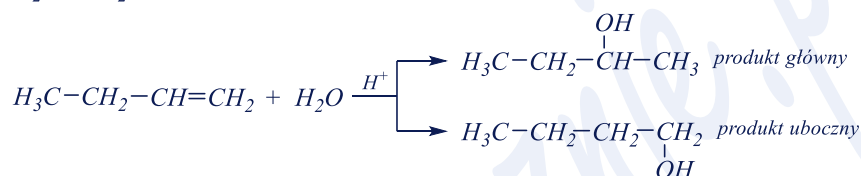
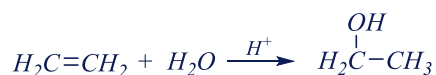
10) Addycja elektrofilowa kwasu HX do alkenów (Według reguły Markownikowa):

Alken + Kwas → Monohalogenopochodna alkanu

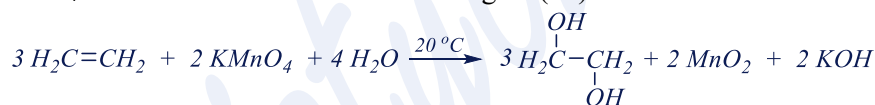

11) Addycja elektrofilowa wody do alkenów (Według reguły Markownikowa):

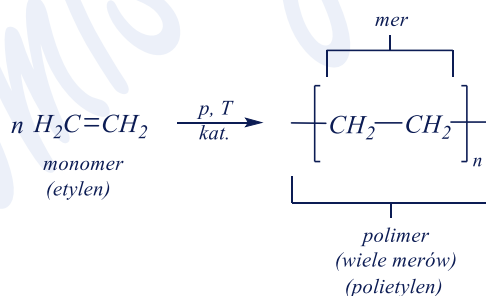
Alken + Woda $\xrightarrow{H^+}$ Alkohol

12) Alken + $KMnO_4$ + Woda $\xrightarrow{20^\circ C}$ Diol + Tlenek manganu(IV) + Zasada

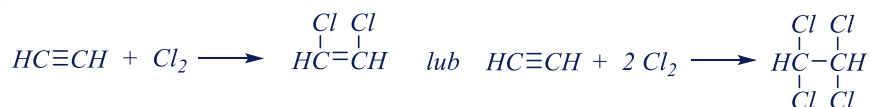
13) Polimeryzacja alkenów: Monomer $\xrightarrow{p, T, kat.}$ Polimer

14) Addycja elektrofilowa wodoru do alkinów: Alkin + Wodór $\xrightarrow{kat.}$ Alken lub alkan

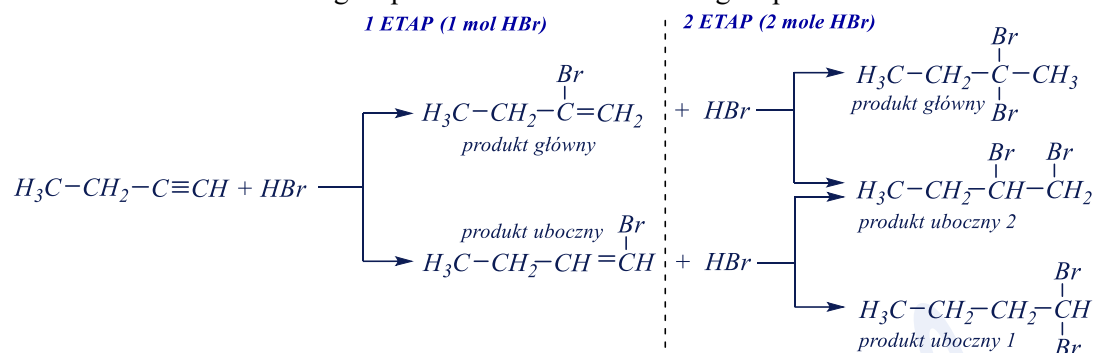
15) Addycja elektrofilowa halogenu do alkinów: Alkin + Halogen → Dihalogenopochodna alkenu lub tetrahalogenopochodna alkanu

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

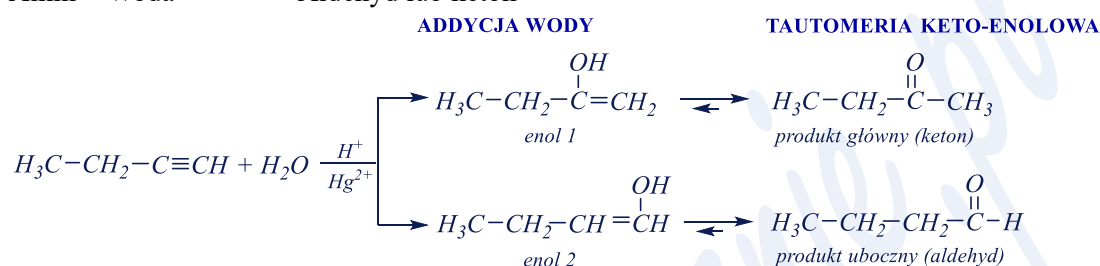
16) Addycja elektrofilowa kwasu HX do alkinów (Według reguły Markownikowa):

Alkin + Kwas → Monohalogenopochodna alkenu lub dihalogenopochodna alkanu

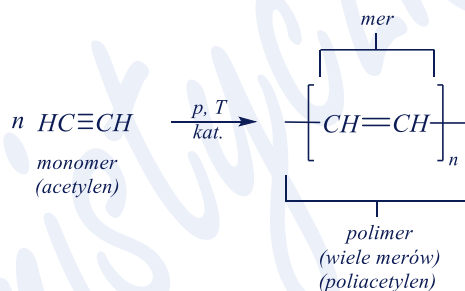

17) Addycja elektrofilowa wody do alkinów (Według reguły Markownikowa):

Alkin + Woda $\xrightarrow{\text{H}^+, \text{Hg}^{2+}}$ Aldehyd lub keton

18) Polimeryzacja alkinów: Monomer $\xrightarrow{\text{p, T, kat.}}$ Polimer

19) Otrzymywanie etynu:

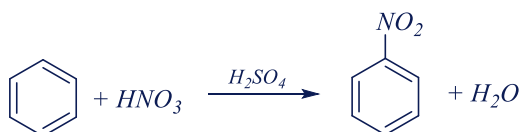
WĘGLOWODORY AROMATYCZNE

20) Otrzymywanie benzenu (trimeryzacja): Etyn $\xrightarrow{\text{p, T, kat.}}$ Benzen

21) Substytucja elektrofilowa (nitrowanie):

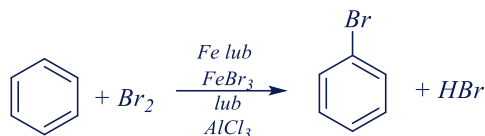
Benzen + Kwas azotowy(V) $\xrightarrow{\text{H}_2\text{SO}_4}$ Nitrobenzen + Woda

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

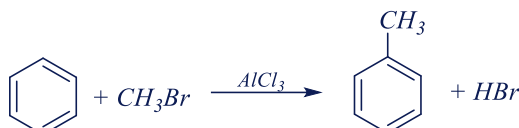
22) Substytucja elektrofilowa (halogenowanie):

Benzen + Halogen ($X_2 = Cl_2, Br_2$) $\xrightarrow{Fe \text{ lub } FeBr_2 \text{ lub } AlCl_3}$ Halogenobenzen + Kwas

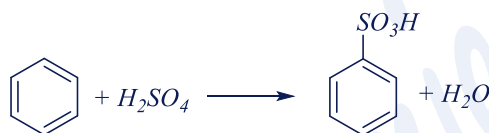
23) Substytucja elektrofilowa (alkilowanie Friedela-Craftsa):

Benzen + Halogenopochodna alkanu $\xrightarrow{AlCl_3}$ Alkilobenzen + Kwas

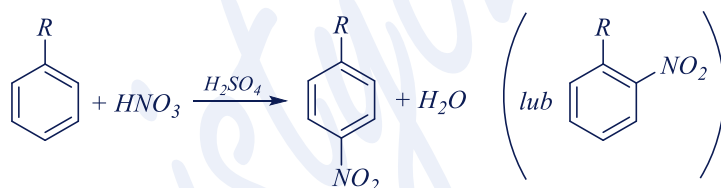
24) Substytucja elektrofilowa (sulfonowanie):

Benzen + Kwas siarkowy(VI) $\rightarrow$ Kwas benzenosulfonowy + Woda

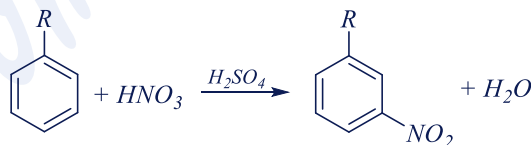
25) Substytucja elektrofilowa do pierścienia aromatycznego posiadającego grupę elektronodonorową

R: Związek aromatyczny + Elektrofili (kat.) $\longrightarrow$ Przyłączenie w pozycję orto lub para do obecnej grupy

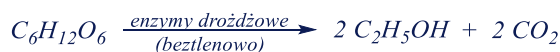
26) Substytucja elektrofilowa do pierścienia aromatycznego posiadającego grupę elektronoakceptorową

R: Związek aromatyczny + Elektrofili (kat.) $\longrightarrow$ Przyłączenie w pozycję meta do obecnej grupy

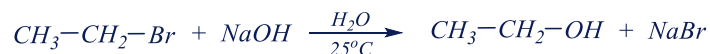

----- ALKOHOLE I FENOLE -----

27) Fermentacja alkoholowa: Glukoza $\xrightarrow{\text{drożdże}}$ Etanol + Tlenek węgla(IV)

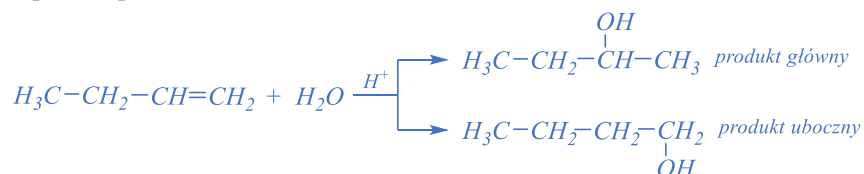
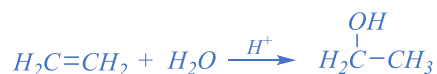
28) Substytucja nukleofilowa: Halogenopochodna + Zasada $\xrightarrow{H_2O, 25^\circ C}$ Alkohol + Sól

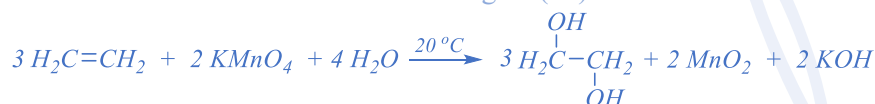
ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

11) Addycja elektrofilowa wody do alkenów (Według reguły Markownikowa):

Alken + Woda $\xrightarrow{H^+}$ Alkohol

12) Alken + $KMnO_4$ + Woda $\xrightarrow{20^\circ C}$ Diol + Tlenek manganu(IV) + Zasada

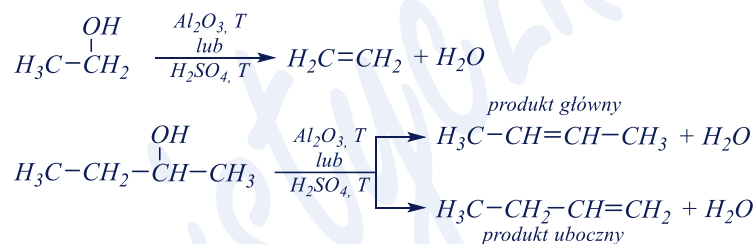

29) Substytucja nukleofilowa: Alkohol + Kwas beztlenowy $\rightarrow$ Halogenopochodna + Woda

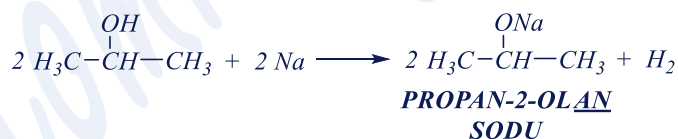

30) Eliminacja wody (Dehydratacja/Odwadnianie; Zgodnie z regułą Zajcewa):

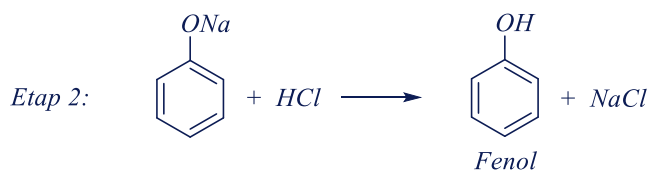
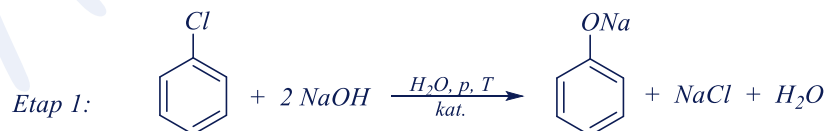
Alkohol $\xrightarrow{Al_2O_3, Temp. \text{ lub } H_2SO_4, Temp.}$ Alken + Woda

31) Alkohol + Metal $\rightarrow$ Alkoholan (Sól) + Wodór

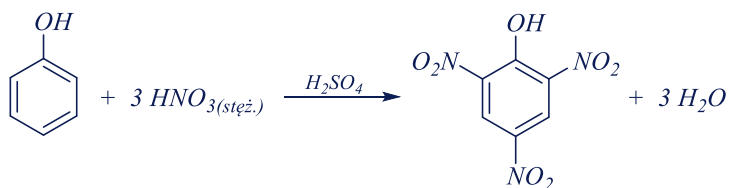
32) Otrzymywanie fenolu w dwóch etapach

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

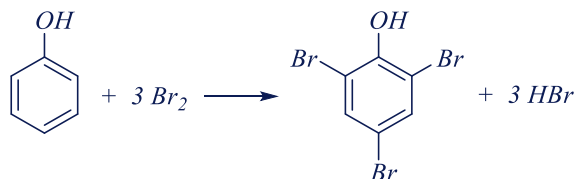
33) Substytucja elektrofilowa (nitrowanie fenolu):

Fenol + Stężony kwas azotowy(V) $\xrightarrow{H_2SO_4}$ 2,4,6-trinitrofenol + Woda

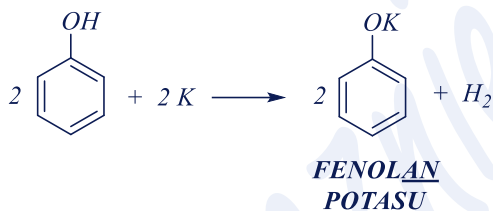

34) Substytucja elektrofilowa (bromowanie fenolu):

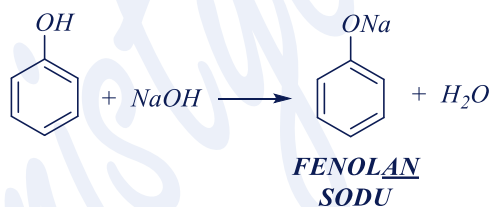
Fenol + Br₂ → 2,4,6-tribromofenol + Kwas bromowodorowy

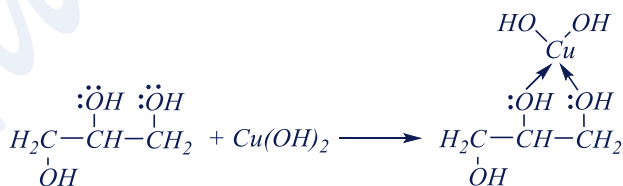
35) Fenol + Metal → Fenolan (Sól) + Wodór

36) Fenol + Mocna zasada → Fenolan (Sól) + Woda

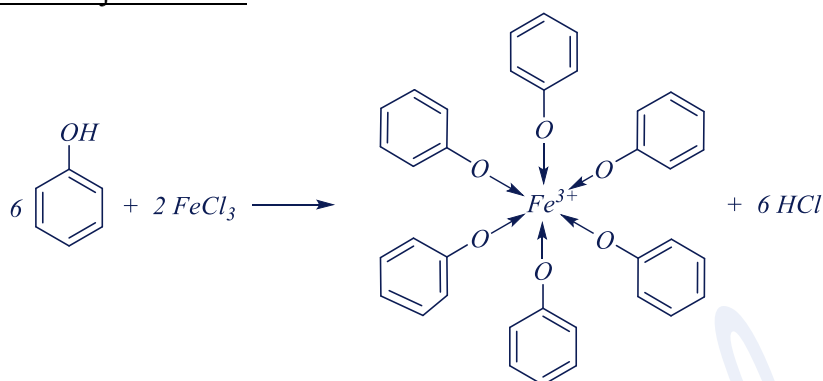

37) Rozróżnianie alkoholi monohydroksylowych od polihydroksylowych (szafirowy kompleks z Cu(OH)₂): Reakcja nie jest obowiązkowa, ale trzeba znać obserwacje i wnioski.

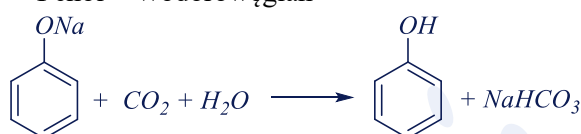

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

38) Rozróżnianie alkoholi od fenoli (fioletowy kompleks z jonami Fe^{3+}): Reakcja nie jest obowiązkowa, ale trzeba znać obserwacje i wnioski.

39) Wypieranie słabszych kwasów (fenolu) z roztworu ich soli przez kwasy mocniejsze:
Fenolan + Kwas węglowy $\rightarrow$ Fenol + Wodorowęglan

ALDEHYDY I KETONY

40) Utlenianie alkoholi 1^0 słabym utleniaczem:

Alkohol 1^0 + Tlenek miedzi(II) $\xrightarrow{T}$ Aldehyd + Miedź + Woda

41) Utlenianie alkoholi 2^0 słabym utleniaczem (CuO):

Alkohol 2^0 + Tlenek miedzi(II) $\xrightarrow{T}$ Keton + Miedź + Woda

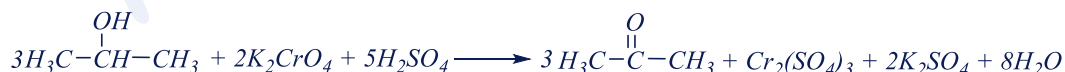
42) Utlenianie alkoholi 1^0 (ale nie CH_3OH) mocnym utleniaczem (KMnO_4 , $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ lub K_2CrO_4):

Alkohol 1^0 + Mocny utleniacz + Kwas $\rightarrow$ Kwas karboksylowy + Sól manganu(II) + (Sól III) + Woda

43) Utlenianie alkoholi 2^0 mocnym utleniaczem (KMnO_4 , $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ lub K_2CrO_4):

Alkohol 2^0 + Mocny utleniacz + Kwas $\rightarrow$ Keton + Sól manganu(II) + (Sól III) + Woda

44) Utlenianie aldehydów (ale nie HCHO) mocnym utleniaczem (KMnO_4 , $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ lub K_2CrO_4):

Aldehyd + Mocny utleniacz + Kwas $\rightarrow$ Kwas karboksylowy + Sól manganu(II) + (Sól III) + Woda

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

45) Utlenianie kwasu mrówkowego (może też być też CH_3OH lub HCHO) mocnym utleniaczem:
 Kwas mrówkowy + Mocny utleniacz + Kwas $\rightarrow$ Tlenek węgla(IV) + Sól manganu(II) + (Sól III) + Woda

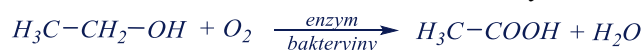
46) Redukcja aldehydów: Aldehyd + Wodór $\xrightarrow{\text{kat.}}$ Alkohol 1°

47) Redukcja ketonów: Keton + Wodór $\xrightarrow{\text{kat.}}$ Alkohol 2°

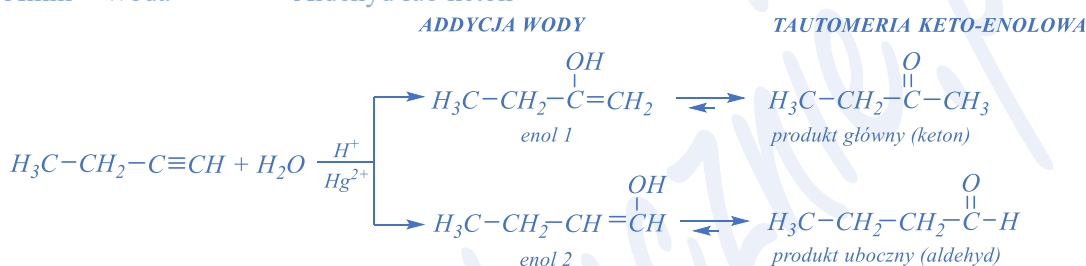

48) Fermentacja octowa: Etanol + Tlen $\xrightarrow{\text{enzym bakteryjny}}$ Kwas octowy + Woda

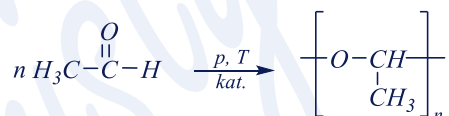

17) Addycja elektrofilowa wody do alkinów (Według reguły Markownikowa):

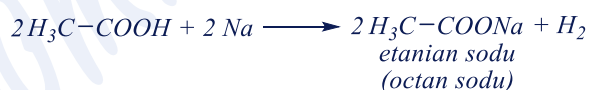
Alkin + Woda $\xrightarrow{\text{H}^+, \text{Hg}^{2+}}$ Aldehyd lub keton

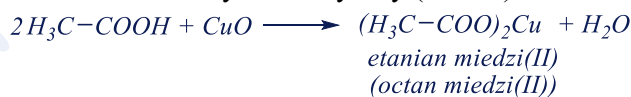
49) Polimeryzacja aldehydów/ketonów: Monomer $\xrightarrow{\text{p,T,kat.}}$ Polimer

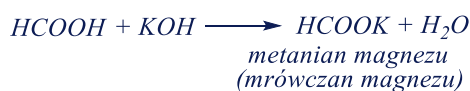
50) Kwas karboksylowy + Metal $\rightarrow$ Sól + Wodór

51) Kwas karboksylowy + Tlenek zasadowy/amfoteryczny (metalu) $\rightarrow$ Sól + Woda

52) Kwas karboksylowy + Zasada $\rightarrow$ Sól + Woda

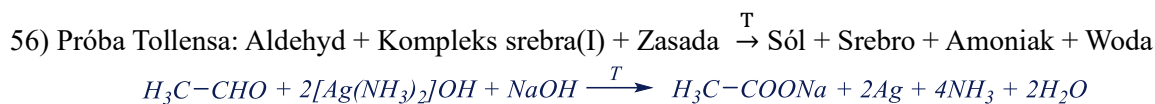
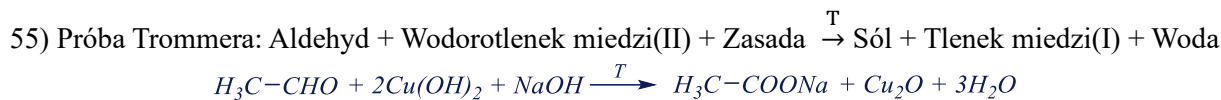
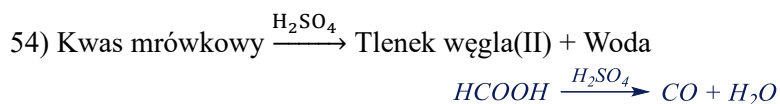

53) Dekarboksylacja: Kwas karboksylowy $\xrightarrow{\text{T}}$ Alkan + Tlenek węgla(IV)

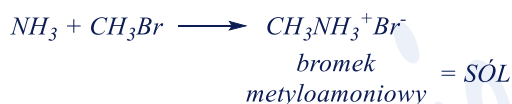
ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

AMINY

57) Otrzymywanie amin alifatycznych (w dwóch etapach):

Etap 1: Halogenopochodna alkanu + Amoniak $\rightarrow$ Sól amoniowa

Etap 2: Sól amoniowa + Zasada $\rightarrow$ Amina + Sól + Woda

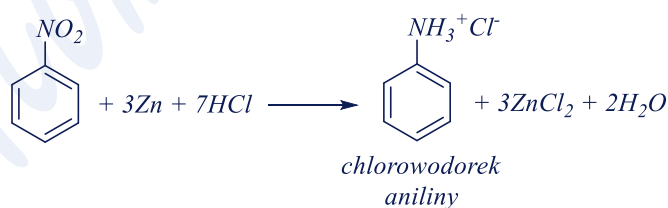
58) Otrzymywanie amin aromatycznych 1:

Nitrobenzen + Wodór $\xrightarrow{Pt \text{ lub kat.}}$ Anilina (aminobenzen) + Woda

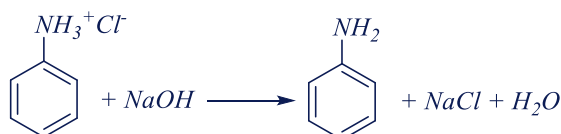

59) Otrzymywanie amin aromatycznych 2 (w dwóch etapach):

Etap 1: Nitrobenzen + Cynk + Kwas chlorowodorowy $\rightarrow$ Sól amoniowa + Sól + Woda

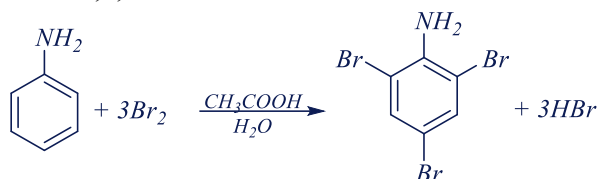
Etap 2: Sól amoniowa + Zasada $\rightarrow$ Amina + Sól + Woda

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

60) Substytucja elektrofilowa (bromowanie aniliny)

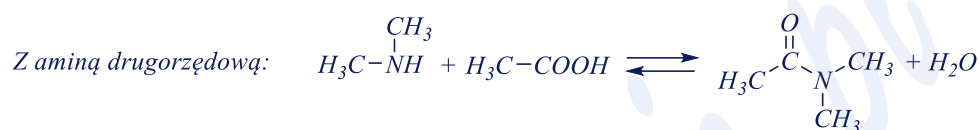
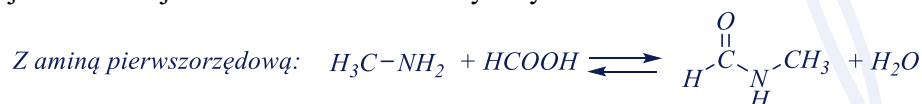
Anilina + Br₂ $\xrightarrow{\text{kwas octowy, woda}}$ 2,4,6-tribromoanilina + Kwas bromowodorowy

61) Amina + Kwas nieorganiczny → Sól amoniowa

62) Reakcja kondensacji: Amina + Kwas karboksylowy → Amid + Woda

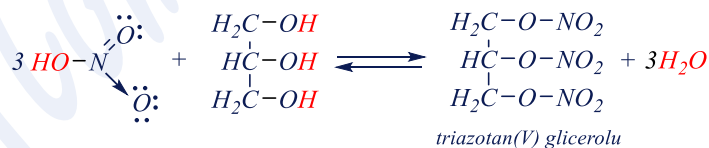

ESTRY

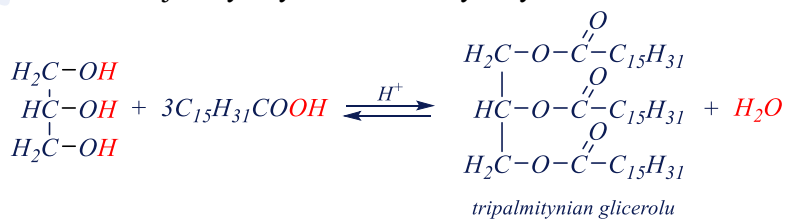
63) Estryfikacja Fishera = Kondensacja: Kwas karboksylowy + Alkohol $\xrightleftharpoons{\text{H}_2\text{SO}_4}$ Ester + Woda

64) Estryfikacja 2 = Kondensacja: Kwas nieorganiczny + Alkohol $\rightleftharpoons$ Ester + Woda

65) Estryfikacja 3 = Kondensacja: Wyższy kwas karboksylowy + Glicerol $\xrightleftharpoons{\text{H}_2\text{SO}_4}$ Tłuszcz + Woda

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

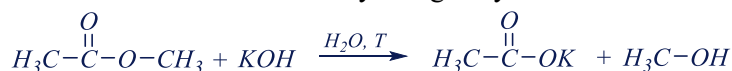
66) Hydroliza kwasowa estrów:

Ester/Tłuszcz + Woda $\xrightleftharpoons{H_2SO_4}$ Kwas karboksylowy + Alkohol/Glicerol

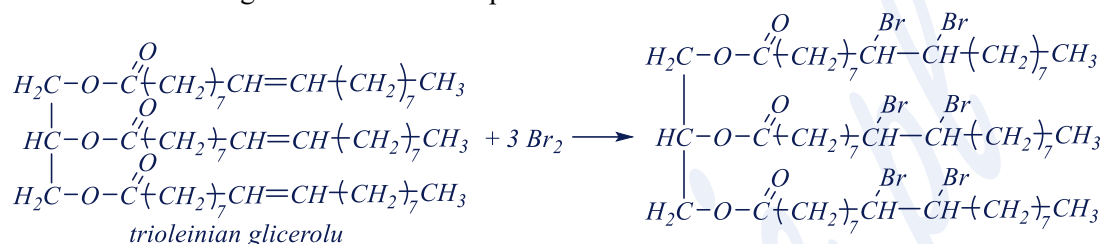
67) Hydroliza zasadowa estrów:

Ester/Tłuszcz + Zasada $\xrightarrow{\text{woda, T}}$ Sól kwasu karboksylowego/Mydło + Alkohol/Glicerol

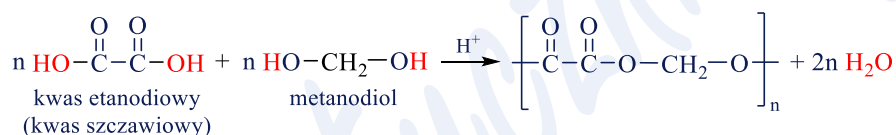

68) Addycja elektrofilowa do nienasyconych tłuszczów:

Tłuszcz kwasu oleinowego + Brom $\rightarrow$ Bromopochodna tłuszczu

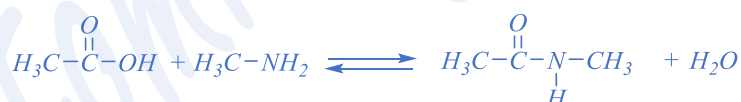

69) Polimeryzacja kondensacyjna: Kwas dikarboksylowy + Diol $\xrightarrow{H_2SO_4}$ Polimer + Woda

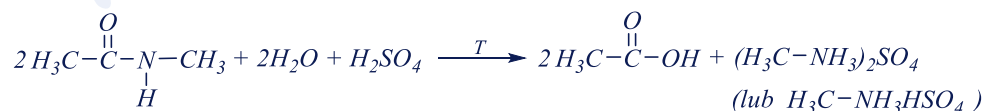
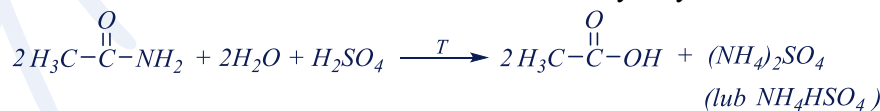

AMIDY

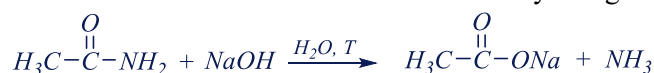
62) Reakcja kondensacji = Amina + Kwas karboksylowy $\rightarrow$ Amid + Woda

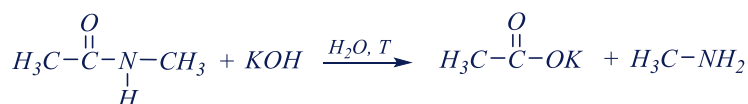
70) Hydroliza kwasowa: Amid + Kwas + Woda $\xrightarrow{T}$ Kwas karboksylowy + Sól amonu/Sól amoniowa

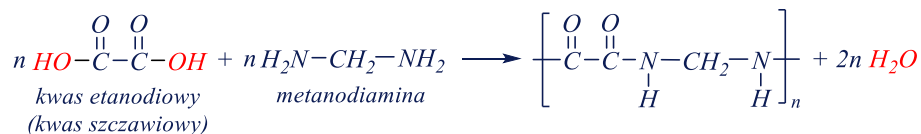
71) Hydroliza zasadowa: Amid + Zasada $\xrightarrow{T, \text{woda}}$ Sól kwasu karboksylowego + Amoniak/Amina

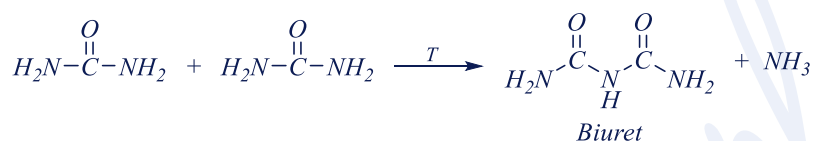
ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

72) Polimeryzacja kondensacyjna: Kwas dikarboksylowy + Diamina → Polimer + Woda

73) Autokondensacja mocznika: Mocznik $\xrightarrow{T}$ Biuret + Amoniak

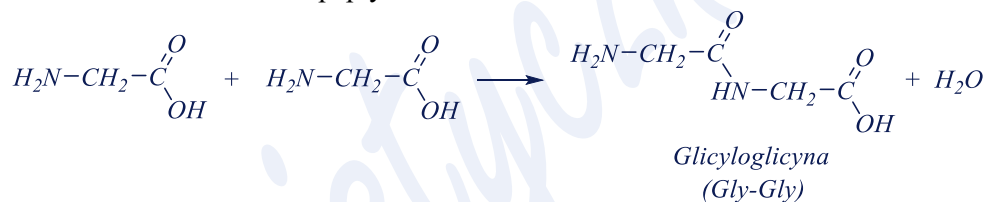

74) Próba biuretowa: Amid + Wodorotlenek miedzi(II) → Fioletowy kompleks miedzi(II). Reakcja nie jest obowiązkowa, ale trzeba znać obserwacje i wnioski.

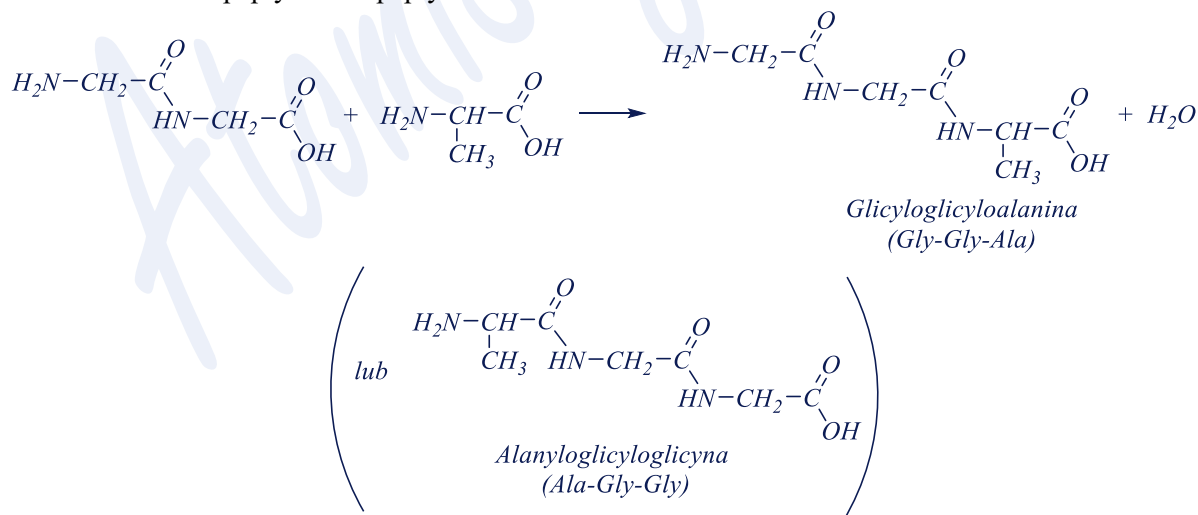
----- AMINOKWASY I BIAŁKA -----

75) Kondensacja aminokwasów (tworzenie białek):

Aminokwas 1 + Aminokwas 2 → Dipeptyd + Woda

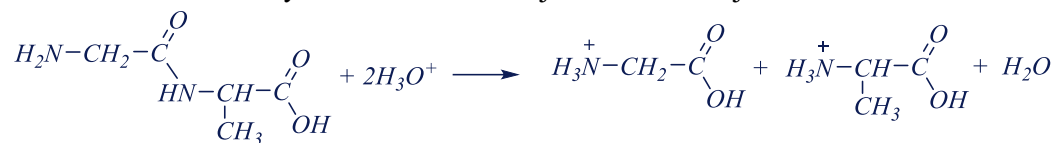
Aminokwas 3 + Dipeptyd → Tripeptyd + Woda

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

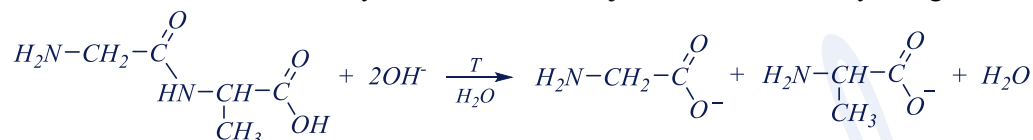
76) Hydroliza kwasowa białek:

Białko + Kwas $\rightarrow$ Aminokwasy w formie kationowej/Soli amoniowej + Woda

77) Hydroliza zasadowa białek:

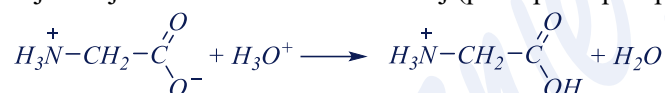
Białko + Zasada $\xrightarrow{\text{T, woda}}$ Aminokwasy w formie anionowej/Soli kwasu karboksylowego + Woda

78) Przejście z formy kationowej aminokwasu do obojnaczej ($\text{pH} < \text{pI} \rightarrow \text{pH} = \text{pI}$)

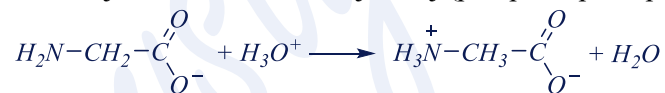
79) Przejście z formy obojnaczej aminokwasu do kationowej ($\text{pH} = \text{pI} \rightarrow \text{pH} < \text{pI}$)

80) Przejście z formy obojnaczej aminokwasu do anionowej ($\text{pH} = \text{pI} \rightarrow \text{pH} > \text{pI}$)

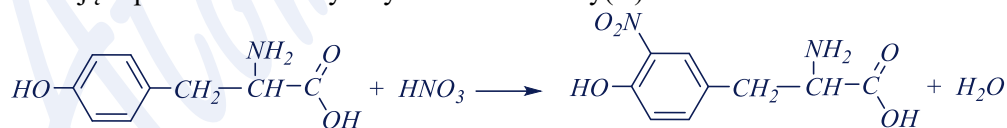

81) Przejście z formy anionowej aminokwasu do obojnaczej ($\text{pH} > \text{pI} \rightarrow \text{pH} = \text{pI}$)

82) Reakcja ksantoproteinowa: Reakcja nie jest obowiązkowa, ale trzeba znać obserwacje i wnioski.

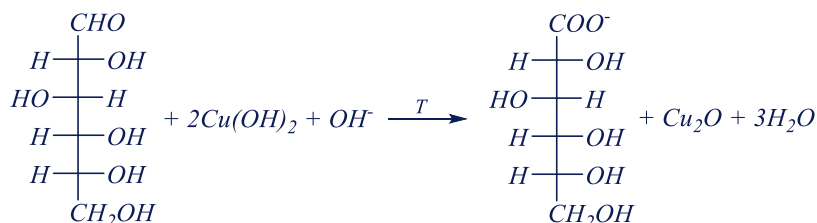
Białko zawierające pierścień aromatyczny + Kwas azotowy(V) $\rightarrow$ Nitrowane białko + Woda

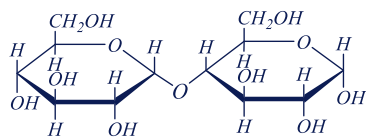
----- CUKRY -----

83) Próba Trommera dla cukrów z właściwościami redukującymi:

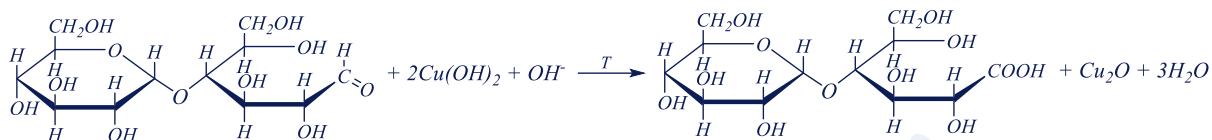
Cukier + Wodorotlenek miedzi(II) + Zasada $\xrightarrow{\text{T}}$ Sól + Tlenek miedzi(I) + Woda

ZBIÓR REAKCJI CHEMICZNYCH

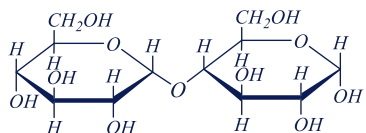
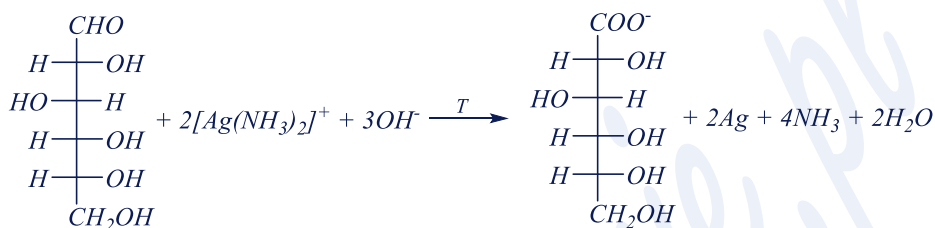

$\rightleftharpoons$ równowaga między formą
 pierścieniową a łańcuchową

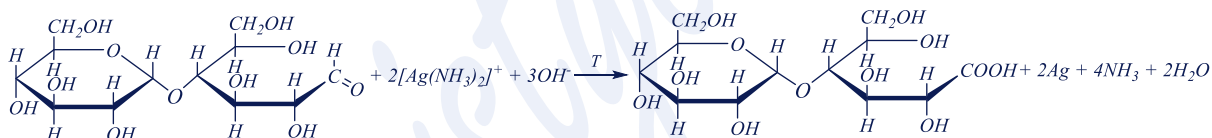

84) Próba Tollensa dla cukrów z właściwościami redukującymi:

Cukier + Kompleks srebra(I) + Zasada $\xrightarrow{T}$ Sól + Srebro + Amoniak + Woda

$\rightleftharpoons$ równowaga między formą
 pierścieniową a łańcuchową

85) Odróżnianie aldoz od ketoz:

Aldoza + Woda bromowa + Wodorowęglan sodu $\rightarrow$ Kwas karboksylowy + Sól + Tlenek węgla(IV) + Woda

